

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

на тему: «**Філософські дослідження**» **Л. Вітгенштайна**

Студентки групи МЛа 02-20
факультету германської філології і перекладу
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
Борисенко Анастасії Віталіївни

Науковий керівник:
кандидат філософських наук,
доцент Комісар Людмила Петрівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МІСЦЕ ЛІНГВОФІЛОСОФІЇ В ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ.....	5
1.1. «Лінгвістичний поворот» як міждисциплінарний вектор ХХ століття	5
1.2. Л. Вітгенштайн і етапи розвитку лінгвофілософії.....	8
Висновки до розділу 1.....	9
РОЗДІЛ 2. ЕВРИСТИЧНІ ІДЕЇ «ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» Л.ВІТГЕНШТАЙНА.....	10
2.1. «Філософські дослідження»: герменевтика змісту.....	10
2.2. Практичні аспекти «Філософських досліджень»: логіка, лінгвофілософія, прагматика.....	12
Висновки до розділу 2.....	14
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ «ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» Л. ВІТГЕНШТАЙНА В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	15
3.1. Мова як гра.....	15
3.2. Контекстне застосування мови.....	17
Висновки до розділу 3.....	19
ВИСНОВКИ.....	20
РЕЗЮМЕ.....	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	22

ВСТУП

Актуальність дослідження. «Філософські дослідження» Людвіга Вітгенштайна є одним з найвідоміших та найвпливовіших творів як в історії філософії в цілому, так і в галузі лінгвофілософії зокрема. Таким чином актуальність нашого дослідження полягає в тому, що Л. Вітгенштайн розглядав мову як головний інструмент філософського аналізу, і його роботи мають велике значення для розуміння природи мови та її відношення до світу. Мислитель стверджував, що мова не просто відображає світ, але є частиною нашої спільної діяльності та культури. Він вважав, що розуміння мови пов'язане з контекстом, в якому вона використовується, і що значення слів може змінюватись залежно від цього контексту.

Однією з основних ідей Л. Вітгенштайна є те, що мова та її вживання повинні вивчатися не тільки з точки зору семантики (значення слів), але й з точки зору синтаксису (структури речень) та прагматики (вживання мови у певних контекстах). Філософ також наголошував на тому, що мова завжди використовується у певних соціальних та культурних контекстах, тому розуміння мови повинне враховувати ці контексти.

Ці ідеї Л. Вітгенштайна є дуже важливими для розвитку сучасної мовознавчої теорії, зокрема для теорії комунікації та прагматики мови. Показово, що дослідник також започаткував аналітичну філософію, яка стала важливим напрямком в сучасній логіці, філософії мови та мовознавстві.

Дослідженню лінгвофілософії Л. Вітгенштайна присвятили свої праці багато дослідників, зокрема Ф. Бацевич, Л. Дротянко, Г. Заїченко, С.-Е. Іванів, Ю. Калюжна, Дж. Серл, А. Синиця, Л. Черкасова та ін. Проте досі бракує аналізу особливостей роботи Л. Вітгенштайна «Філософські дослідження» в аспекті лінгвофілософії, чим і обумовлена актуальність даної роботи.

Метою дослідження є розкриття основних ідей «Філософських досліджень» Л. Вітгенштайна в галузі лінгвофілософії та опис його підходу до практичного аналізу мови в діяльнісно-ігровому і контекстному

використанні.

Для досягнення мети дослідження потрібно виконати такі завдання:

- висвітлити зв'язок лінгвістичного повороту в філософії з філософією Л. Вітгенштайна;
- розглянути особливості розвитку лінгвофілософії;
- охарактеризувати «Філософські дослідження» як етап розвитку лінгвофілософії Л. Вітгенштайна;
- розкрити зміст «Філософських досліджень» Л. Вітгенштайна;
- дослідити концепцію мови як ігрової діяльності;
- висвітлити концепцію контекстного застосування мови.

Об'єктом дослідження є філософські проблеми, пов'язані з мовою, а також вплив «Філософських досліджень» Л. Вітгенштайна на розвиток філософії та мовознавства.

Предметом дослідження є концептуальний апарат Л. Вітгенштайна, зокрема розроблені в роботі «Філософські дослідження» його теорії про мовні ігри, про те, що значення слова визначається його вживанням в конкретному контексті, про природу позначення та відображення мовою реальності.

Методологія дослідження передбачає використання різних підходів та методів, зокрема, таких як історичний, порівняльний, метод спостереження, аналізу та синтезу, опису, герменевтичний.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, резюме англійською мовою та списку використаних джерел. Загальний обсяг курсової роботи – 24 сторінки, з яких – 20 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

МІСЦЕ ЛІНГВОФІЛОСОФІЇ В ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

1.1. Лінгвістичний поворот як міждисциплінарний вектор ХХ століття

Лінгвістичний поворот як міждисциплінарний вектор ХХ століття пов'язаний із переходом філософії від метафізичного підходу до аналізу мови та мовних структур (The Linguistic Turn, 1992: 15). Цей підхід почав активно розвиватися у ХХ столітті (Lucan, 2000: 34).

Філософи звернулися до дослідження мови з кількох причин.

По-перше, «мова є основним засобом комунікації людей» (Манакін, 2012: 8), тому її вивчення «може допомогти розуміти, як ми спілкуємося між собою та які процеси відбуваються в мозку під час мовлення та сприйняття мови» (Lucan, 2000: 78).

По-друге, мова є важливим елементом культури та суспільства. Вивчення мови може допомогти «розуміти культурні та соціальні аспекти нашого життя, які відображаються у мовленні» (Wierzbicka, 1997: 91).

По-третє, мова є засобом формулювання та вираження ідей та думок, тому «її вивчення може допомогти філософам розвивати свої теорії та концепції» (The Linguistic Turn, 1992: 65).

Нарешті, мова є важливим елементом логіки та аргументації, тому «вивчення мови може допомогти філософам аналізувати та оцінювати різноманітні аргументи та розумові конструкції» (Булаховський, 1975: 112).

Врешті-решт, «лінгвістичний напрямок в філософії та метафізичний напрямок відрізняються своїми підходами до вивчення філософських проблем та методологією, якою користуються» (Дротянко, 2002: 39).

Представники метафізичного напрямку вважають, що «філософія має відповісти на загальні та фундаментальні питання про природу світу, людини та Бога, використовуючи дедуктивну та інтуїтивну методологію» (Широков,

2001: 125). Метафізики вважають, що «існують об'єктивні сутності та закони, які можуть бути відкриті і пізнані розумом, або інтуїцією» (Бацевич, 2011б: 84).

Натомість представники лінгвістичного напрямку вважають, що «більшість філософських проблем пов'язані з мовою та її використанням» (Коган, 2008: 101). Вони підкреслюють, що «спосіб, яким ми вживаємо мову, визначає наші уявлення про світ та формує нашу реальність» (Селіванова, 2008: 21). Представники лінгвістичного напрямку вважають, що «мова не тільки відображає світ, але й створює його» (Бацевич, 2011а: 13). Тому вони використовують емпіричні методи, щоб «вивчати мову та способи її використання, з метою зрозуміти, як мова впливає на наші уявлення про світ та сприйняття реальності» (Жаборюк, 2006: 41).

Отже, принципова відмінність між лінгвістичним та метафізичним напрямками полягає в тому, що метафізики вивчають об'єктивні сутності та закони за допомогою інтуїції та дедукції, тоді як лінгвісти вивчають використання мови та її вплив на уявлення про світ та реальність, за допомогою емпіричних методів. Лінгвісти вважають, що мова є основою нашого сприйняття світу, і що більшість філософських проблем можуть бути пояснені через мову та її використання.

Одним із найвідоміших представників лінгвістичного напрямку в філософії є австрійський філософ Людвіг Вітгенштайн (1889-1951), який стверджував, що мова визначає наші уявлення про світ, і що філософські проблеми можна розв'язати тільки шляхом аналізу мови. Іншими відомими представниками лінгвістичного напрямку є Джон Остін, Джон Серл, Нельсон Гудман і ін. (Lusan, 2000: 69).

Людвіг Вітгенштайн був одним з найвідоміших філософів ХХ століття, який мав значний вплив на філософію мови. У «Логіко-філософському трактаті», опублікованому в 1921 році, Л.Вітгенштайн висунув ідею, що мова є основним інструментом філософії, і що більшість філософських проблем можна вирішити шляхом розуміння мови та її функцій (Вітгенштайн, 1995).

Він стверджував, що «мова відображає структуру світу і що філософські проблеми можуть бути розв'язані шляхом з'ясування відповідності між мовою та світом» (Вітгенштайн, 1995: 20).

Л. Вітгенштайн також висунув ідею про те, що мова має обмеження, і що багато проблем у філософії виникають через неправильне розуміння мови. Він зробив висновок, що «філософські проблеми повинні бути розв'язані через конкретний аналіз мови, а не через абстрактні філософські роздуми, до яких філософи вдаються, не звертаючи уваги на мову, сприймаючи їх як певну даність, а не як вираження їхньої власної дії, спрямованої на досягнення певних об'єктів» (Вітгенштайн, 1995: 67).

Отже, можна сказати, що Л.Вітгенштайн став використовувати мову як основний інструмент філософських досліджень, стверджуючи, що багато філософських проблем можуть бути вирішені шляхом розуміння мови та її функцій. Це вплинуло на те, що лінгвістичний поворот став невід'ємною частиною міждисциплінарної спільноти ХХ століття. Він дозволив не лише розширити межі лінгвістики як науки, але й забезпечити синергію з іншими дисциплінами. Завдяки лінгвістичному підходу було розроблено інноваційні методи дослідження, які дають змогу краще розуміти людську мову, культуру та інші аспекти суспільства.

1.2. Л. Вітгенштайн і етапи розвитку лінгвофілософії

Після публікації «Логіко-філософського трактату» Людвіга Вітгенштайна філософія мови розвивалась в декількох напрямках. А саме:

1. Аналітична традиція. «Л. Вітгенштайн був одним із основоположників аналітичної філософії мови, яка поширилася у ХХ столітті. Представники цього напрямку (наприклад, Джон Серл, Гілберт Райл) розвинули ідеї Л. Вітгенштайна про семантику, синтаксис та принципи розуміння мовних висловлювань» (Лусан, 2000: 17).

2. Філософія мови як соціальна практика. У 1960-х роках ХХ століття з'явилася критична філософія мови, яка розглядала мову як соціальну практику, пов'язану з владою, культурою та ідентичністю (Деріда, 2004). «Представники цього напрямку (наприклад, Мішель Фуко, П'єр Бурдьє) розвинули ідеї про владу мови, політику мови та соціальні проблеми, пов'язані з мовою» (Лусан, 2000: 19).

3. Пізні роботи Л. Вітгенштайна. Його пізні роботи, зокрема «Філософські дослідження», містили «нові ідеї про мову, в яких Л. Вітгенштайн зосереджувався на мовних іграх, використанні мови та контекстуалізмі» (Лусан, 2000: 14).

Таким чином, усі етапи розвитку лінгвофілософії, пов'язані з ім'ям Людвіга Вітгенштайна, є надзвичайно важливими для сучасної філософії та лінгвістики. Його праці відкрили нові підходи до вивчення мови та мислення і змінили погляд на природу мови та її взаємодії з реальністю. Він став піонером у розвитку аналітичної філософії та вніс значний внесок у розвиток теорії комунікації та філософського аналізу мови. Тому дослідження Л. Вітгенштайна і його внесок у лінгвофілософію є невід'ємною складовою для розуміння сучасної філософії та лінгвістики.

Висновки до розділу 1

Лінгвофілософія – це галузь філософії, що вивчає мову як феномен людської культури та розглядає її роль у формуванні світогляду та сприйняття світу. Вона займає важливе місце в гуманітарній традиції, оскільки мова є одним із найважливіших засобів комунікації та спілкування людей, а також інструментом формування культурних цінностей та ідентичності.

На нашу думку, лінгвофілософія вивчає не тільки саму мову, але й її роль у становленні світогляду, культури та суспільства в цілому. Вона займається такими питаннями як сутність мови, її взаємодія з мисленням та культурою, мовне спілкування та мовна поведінка людей, мовна політика та мовні права.

Мова є ключовим елементом людської культури та має безпосередній вплив на формування світогляду та сприйняття світу. Тому лінгвофілософія має важливе значення в гуманітарній традиції та допомагає розуміти роль мови у формуванні людської ідентичності та культурної спадщини.

Отже, лінгвофілософія є важливою галуззю, яка займається вивченням філософських аспектів мови. Її розвиток в гуманітарних науках дозволяє розуміти мову як складову культури та сприяє розвитку мовознавства, філософії та культурології. Лінгвофілософія допомагає нам зрозуміти роль мови у формуванні світогляду та ідентичності людини, а також сприяє розвитку міжкультурної комунікації. Таким чином, вивчення лінгвофілософії є необхідним для кращого розуміння мови та культури, а також для розвитку гуманітарних наук у цілому.

РОЗДІЛ 2

ЕВРИСТИЧНІ ІДЕЇ

«ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» Л.ВІТГЕНШТАЙНА

2.1. «Філософські дослідження»: герменевтика змісту

«Філософські дослідження», опубліковані посмертно у 1953 році, є однією з найвідоміших праць австрійського філософа Людвіга Вітгенштайна, яка представляє собою етап розвитку його лінгвофілософії, який називають пізнім періодом його діяльності. Вони містять багато евристичних ідей.

Зокрема, у «Філософських дослідженнях» Вітгенштайн аналізує мову та її використання в житті, вказуючи на те, що мова не просто відображає світ, але й створює його. Він вважає, що «мова є інструментом комунікації та розуміння світу, і тому досліджує, як ми використовуємо мову, щоб висловлювати свої думки, ідеї та переконання» (Вітгенштайн, 1995: 102).

У цій праці «Л. Вітгенштайн висунув концепцію «ігрового» підходу до мови, за яким мова не є зв'язком між словами та поняттями, але являє собою складне ігрове поле зі своїми власними правилами» (Labov, 1972: 119). Застосовуючи такий підхід, Л. Вітгенштайн намагається вирішити багато філософських проблем, що виникають через неправильне розуміння мови та її використання. Він наголошує на тому, що «мова завжди залежить від контексту та використовується для конкретних цілей, тому правильне розуміння мови потребує розуміння її контексту» (Вітгенштайн, 1995: 104).

Л. Вітгенштайн вважає, що неправильне використання мови виражається в невірних інтерпретаціях термінів і понять (Вітгенштайн, 1995). Він підкреслює, що мова має бути вивчена не як абстрактна система, а як інструмент, який люди використовують для спілкування та вираження своїх думок. Це означає, що, на думку Л.Вітгенштайна, «в мові не містяться вираження якихось істин як елементів певної системи, і тому їх не слід там шукати. Сенс мови проявляється не в самій її наявності як такої, а в її

застосуванні. Тому увага має бути зосереджена не стільки на абстрактному змісті мови, скільки на прикладах її конкретного застосування» (Вітгенштайн, 1995: 106). Конкретними ж застосуваннями мови є висловлювання. «Навіть коли ми маємо справу нібито з якимось окремих словом, ми, насправді, маємо справу з висловлюванням, просто контекст, у якому було зроблене це висловлювання, залишається від нас прихованим, і справа дослідника полягає саме в тому, щоб реконструювати цей контекст» (Вітгенштайн, 1995: 107).

Застосування мовного елемента у певному контексті Л. Вітгенштайн визначає як ігрову діяльність. Тобто кожне використання мови має бути розглянуте як окрема мовна гра зі своїми власними правилами і обмеженнями.

Таким чином, «правильне використання мови полягає в здатності використовувати відповідні мовні ігри відповідно до контексту і ситуації» (Вітгенштайн, 1995: 107). Наприклад, Л.Вітгенштайн вважав, що філософські висловлювання мають свої власні правила, які відрізняються від правил звичайного розмовного мовлення.

Оскільки існують різні контексти, й, відповідні різні мовні ігри, то, вважає Л. Вітгенштайн, «неможливо встановити універсальні правила для використання мови, оскільки правила залежать від контексту і функції, яку мовлення має виконувати у відповідному контексті. Отже, правильне використання мови полягає в здатності користуватися мовою відповідно до цих контекстуальних та функціональних обмежень» (Вітгенштайн, 1995: 108).

У «Філософських дослідженнях» Людвіг Вітгенштайн досліджував не тільки мову та логіку, але й проблеми тлумачення та розуміння змісту. Він вважав, що розуміння залежить від контексту, в якому використовується та сприймається термін або вислів. Герменевтика змісту, яку Вітгенштайн розробив, дозволяє краще розуміти те, як люди надають значення словам та висловлюванням. Його роботи стали важливим внеском у філософську дискусію про природу мови та змісту, і досі продовжують впливати на філософів та лінгвістів.

2.2. Практичні аспекти «Філософських досліджень»: логіка, лінгвофілософія, прагматика

«Філософські дослідження» Л. Вітгенштайна охоплюють широкий спектр філософських тем. Особливу увагу він приділяв логіці, лінгвофілософії та прагматиці, розглядаючи ці аспекти як невід'ємні складові філософського дослідження. У своїх працях Л. Вітгенштайн зосереджувався на практичних аспектах філософії, досліджуючи, як ми використовуємо мову та логіку у повсякденному житті. Його концепції та ідеї стали підґрунтям для багатьох подальших досліджень у галузі філософії та лінгвістики.

Основні теми «Філософських досліджень» Л.Вітгенштайна і пов'язаних з ними праць є такими:

- *Мова та її вживання.* Л. Вітгенштайн вважав, що «мова має використовуватися для вираження того, що може бути сказано з точністю, тобто фактів» (Вітгенштайн, 1995: 108). Він також стверджував, що «вживання мови залежить від контексту, тому слова можуть мати різні значення в залежності від ситуації» (Іванів, 2020: 110).
- *Філософія психології.* Л. Вітгенштайн підкреслював, що «поняття психології, такі як «розум», «емоції» та «воля», є невизначеними та не мають однозначного значення» (Іванів, 2020: 111). Він вважав, що «розуміння цих понять залежить від контексту» (Вітгенштайн, 1995: 109).
- *Філософія математики.* Л. Вітгенштайн підкреслював, що «математика є мовою, яка використовується для опису фактів. Отже поняття, такі як числа, не є реальними об'єктами, а є результатом конвенції» (Вітгенштайн, 1995: 118).
- *Філософія релігії.* Л. Вітгенштайн висловлював думку, що «релігійні переконання не можуть бути доведені або спростовані, тому що вони ґрунтуються на вірі» (Вітгенштайн, 1995: 119). Він підкреслював, що релігійні тексти та символи мають різне значення в залежності від контексту та інтерпретації.

- *Філософія культури*. Л. Вітгенштайн вважав, що «культурні практики та традиції мають велике значення для людей та можуть відрізнитися в залежності від контексту» (Вітгенштайн, 1995: 119). Адже «наші уявлення про світ формуються не тільки знанням про факти, а й культурними стереотипами та ідейними уявленнями» (Іванів, 2020: 113).

- *Філософія логіки*. Л. Вітгенштайн висловлював думку, що «логіка є мовою, яка використовується для опису відносин між фактами. Тож поняття логіки залежать від контексту та вживання (Вітгенштайн, 1995: 122).

Загалом, «Філософські дослідження» Л. Вітгенштайна були спрямовані «на розуміння мови та її вживання, а також на розвиток аналітичної філософії» (Синиця, 2010: 5). Мислитель підкреслював, що «мова та її вживання залежать від контексту та інтерпретації, тому необхідно бути дуже уважним та дотримуватись правильного вживання слів та понять» (Синиця, 2010: 8).

Як ми переконалися під час читання і аналізу, «Філософські дослідження» написані у формі хаотичного збірника філософських заміток та думок, які, як відомо з біографії, постійно перероблювалися автором. Тому ми підтримуємо думку про те, що було і є досить багато труднощів дослідників, для тих, хто намагався і намагається зрозуміти погляди мислителя, Але, водночас, саме ці особливості стали причиною того, що книга була надзвичайно надихаючою і евристичною для розвитку філософії та лінгвістики. У практичному аспекті філософія Людвіга Вітгенштайна в цілому і його його «Філософські дослідження» зокрема, мають колосальне значення для сучасного світу, особливо в галузі логіки, лінгвістики, філософії мови, теорії комунікації, лінгвофілософії та прагматики. Мислитель дав імпульс для створення нових підходів до вивчення вказаних галузей знань, що в даний час є актуальними для багатьох наукових досліджень та практичних застосувань. Результати його досліджень були і є важливими для розвитку лінгвофілософської думки та й сьогодні залишаються джерелом натхнення для нових досліджень у галузях гуманітарних наук.

Висновки до розділу 2

Людвіг Вітгенштайн був одним із найвизначніших філософів ХХ століття, який зробив вагомий внесок у розвиток лінгвістики та філософії мови. У своїй книзі «Філософські дослідження» Л.Вітгенштайн розглядає мову як головний інструмент філософського аналізу. Мислитель у своїх працях пропонує розглядати мову як «гру», у якій користувачі мови взаємодіють через використання мовних засобів. Він підкреслює, що значення слова визначається його вживанням у певному контексті, а не відповідає якійсь абсолютній істині. У своїй філософії Л. Вітгенштайн також вважав, що багато філософських проблем виникають через неправильне вживання мови. Він заперечував ідею про існування «метафізичних» проблем, які можна вирішити лише за допомогою філософського роздуму. Замість цього автор закликав аналізувати мову та відкидати філософські проблеми, які виникають через неправильне вживання мовних засобів. Основним висновком Л. Вітгенштайна в його «Філософських дослідженнях» є те, що мова не є абсолютним засобом передачі істини, а є лише інструментом, який використовується різними способами у різних контекстах. Він закликав приділяти увагу тому, як користувачі мови використовують слова, та як це впливає на їхнє розуміння світу.

Отже, евристичні ідеї Л. Вітгенштайна стосуються передусім важливості прийняття критичного ставлення до мови та змісту термінів, які ми використовуємо у нашому мисленні. Він показує, що концептуальні помилки можуть бути невідомими нам, і що ми повинні уважно аналізувати свої власні уявлення та зрозуміти їхню природу, перш ніж робити висновки. Ще автор надає важливі інсайти щодо спілкування та мовлення, зокрема, те, що мова є інструментом, який допомагає нам розуміти світ, але вона також може бути джерелом нерозуміння та плутатнин. Таким чином, ми повинні уважно аналізувати мову, якою ми користуємося і знати її обмеження, щоб краще розуміти світ, у якому ми живемо.

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ «ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» Л. ВІТГЕНШТАЙНА В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

3.1. Мова як гра

У попередніх розділах нами було з'ясовано, що у своїх «Філософських дослідженнях» Л. Вітгенштайн розглядає мову як засіб комунікації та засіб опису світу, наполягаючи на тому, що значення слів і фраз визначається контекстом вживання та їх функцією у різних мовних іграх. Він також заперечував ідею, що існує єдиний, універсальний мовний фундамент, який би міг описати всі аспекти мови та її взаємодії зі світом.

Сучасне мовознавство, зокрема в рамках когнітивної лінгвістики, досліджує «сутність мови як когнітивної системи, яка відображає спосіб, яким людина організовує та сприймає світ» (Голубовська & Корольов, 2011: 11). Це означає, що «лінгвістика сьогодні зосереджена на дослідженні когнітивних процесів, що лежать в основі мовленнєвої діяльності та на аналізі різних мовних рівнів, таких як звуковий, граматичний, лексичний, семантичний та дискурсивний» (Жаборюк, 2004: 43).

Порівнюючи це з підходом Л. Вітгенштайна, можна сказати, що «сучасна лінгвістика не обмежується вивченням мови лише як засобу комунікації, але досліджує її в контексті культури та суспільства, де вона використовується» (Кириченко & Супрун, 2008: 77). Крім того, «в сучасній лінгвістиці широко застосовується кількісний та статистичний аналіз, що дозволяє більш об'єктивно досліджувати мовні явища та оцінювати результати досліджень» (Бацевич, 2011а: 11).

Незважаючи на різні підходи, теорії та методи, які використовуються в лінгвістиці, важливо зазначити, що дослідження Л. Вітгенштайна і сучасної лінгвістики закладають основу для розуміння мови як когнітивного та

соціокультурного явища, а також розвивають методологію та інструментарій для аналізу та опису мови. Отже, лінгвофілософія Л. Вітгенштайна відіграла значну роль у розвитку лінгвістики, але сьогодні цей розвиток продовжується за допомогою нових підходів та методів дослідження.

У світі сучасної лінгвістики і філософії мови Л. Вітгенштайн вважається одним із найбільш впливових дослідників мови як гри. Він доводив, що «мова не є просто засобом передачі інформації, а є складним соціальним феноменом, в якому важливу роль відіграє контекст і взаємодія мовних учасників» (Вітгенштайн, 1995: 111). Тому, згідно з Л. Вітгенштайном, «мову слід розглядати як гру зі своїми правилами і обмеженнями, дотримуючись яких, ми можемо досягати спільних мети. Такий погляд на мову допомагає краще зрозуміти її функції і значення в нашому житті. Людвіг Вітгенштайн був першим, хто, у своїй книзі «Філософські дослідження», почав досліджувати мову як гру. Він вважав, що «мова не має одного єдиного чіткого значення, але що вона залежить від контексту, у якому вона використовується. Він також відзначив, що мовлення є грою, тобто діяльністю, що відбувається за певними правилами» (Голубовська & Корольов, 2011: 102).

Сучасне мовознавство також розглядає мову як діяльність, але його підхід може відрізнятись від підходу Л. Вітгенштайна. «Сучасне мовознавство, розглядаючи мову як ігрову діяльність, включає у цю діяльність не лише вербальні елементи, але й жести, міміку, поставу тіла та інші форми вираження» (Загнітко, 2007: 71). Більше того, «на відміну від Л. Вітгенштайна, який розглядав кожен мовну гру як діяльність, яка виражає особливе сприйняття діяча, який сприймає себе існуючим у певному контексті, сучасне мовознавство розуміє мовну гру як опис певної ситуації, який виражає не стільки уявлення індивідуума про контекст, в якому він себе виражає, скільки уявлення певного соціуму. Таким чином, мова не лише повідомляє про певні контексти, але й створює їх, виступаючи, таким чином, як певна дія» (Austin, 1975: 28).

3.2. Контекстне застосування мови

Контекстне застосування мови означає, що розуміння мовного висловлювання залежить від контексту, в якому воно вживається. «Контекст може включати в себе різні фактори, такі як місце, час, культурні відмінності, настрій співрозмовників, попередній досвід тощо» (Бацевич, 2004: 77; Заїченко, 1996; Заїченко, 1998).

Наприклад, одне й те саме слово або вислів може мати різні значення в різних контекстах. Таким чином утворюються метафори, символи тощо.

Контекстне застосування мови визначає, що люди кажуть один одному (Косенко, 2010). Це «особливо важливо для міжкультурного спілкування, де різниця в культурних відмінностях може призвести до непорозумінь і навіть конфліктів» (Лактіонова, 2016: 45). Тому в процесі комунікації важливо враховувати контекст, щоб забезпечити точне розуміння того, що було сказано й уникнути непорозумінь.

Філософи Людвіг Вітгенштайн і Джон Остін розвинули концепцію контекстного застосування мови, яка відрізняється від традиційного розуміння мови як набору загальних правил і правил семантики. «Згідно з концепцією контекстного застосування мови, значення слів і висловлювань залежить від контексту, в якому вони вживаються. Це означає, що одне й те саме слово або висловлювання може мати різне значення в залежності від ситуації, в якій воно вживається. Наприклад, слово «стіл» може мати різне значення в залежності від контексту, в якому воно вживається. Якщо людина говорить про меблі у своїй кімнаті, то «стіл» може означати меблі для їжі або письма. Але якщо людина говорить про меблі на заводі, то «стіл» може означати обладнання для роботи з деталями» (Сухорольська & Федоренко, 2009: 115).

Л. Вітгенштайн і Дж. Остін розвивали свої концепції контекстного застосування мови в контексті теорії мовних ігор. Вони стверджували, що «мовні висловлювання є частинами мовної гри, яка залежить від контексту.

Це означає, що мова вживається в конкретних ситуаціях і має певні правила застосування в цих ситуаціях» (Черкасова, 2008: 129).

Крім того, Дж. Остін у своїй книзі «Як робити речі за допомогою слів» («How to Do Things with Words») (Austin, 1975) запропонував термін «іллокуція», який описує не тільки смислове значення висловлювання, але і його прагматичну функцію або мету. Іллокутивні акти поділяються на різні типи (Searle, 1969), такі як зобов'язання, прохання, заперечення, приклад тощо. «Згідно з Дж. Остіном і Дж. Серлем, розуміння типу мовленнєвого акту є необхідним для повного розуміння значення висловлювання» (Мельничук, 1997: 9).

На наш погляд, контекстне застосування мови дозволяє розуміти мову як більш динамічну і соціальну систему, яка залежить від контексту і ситуації. Крім того, ця концепція має важливі наслідки для розуміння комунікації, спілкування і міжособистісних взаємодій. Наприклад, розуміння того, що висловлювання може мати різне значення в залежності від контексту, може допомогти уникнути непорозумінь та конфліктів у спілкуванні.

Висновки до розділу 3

Лінгвофілософія Л. Вітгенштайна, викладена в його творі «Філософські дослідження» має значний вплив на сучасну лінгвістику. Основними ідеями «Філософських досліджень» є те, що мова є інструментом для вираження думок і ідей, а не відображенням реальності, а також що мова має соціальний контекст і використовується для взаємодії між людьми. Одним із найбільш важливих внесків Л.Вітгенштайна в лінгвістику є його поняття «мовних ігор», які він вважав основою для розуміння мови. Він вважав, що мова складається з набору правил, які визначають, як ми використовуємо мову, і що мовні ігри є основними способами використання мови в різних контекстах. Сучасна лінгвістика використовує багато ідей і концепцій, розроблених Л. Вітгенштайном, включаючи поняття мовних ігор, соціального контексту мови, ідеї про те, що мова є інструментом для взаємодії між людьми, і поняття про те, що мова є засобом вираження наших думок і ідей. В цілому, лінгвофілософія Л. Вітгенштайна зробила значний внесок у сучасну лінгвістику, зокрема в розвиток теорії мовного знака, вивчення мовних процесів та вивчення соціального контексту мовлення. Л. Вітгенштайн наголошував на тому, що мова є живим інструментом, який змінюється відповідно до потреб людей та їхнього соціального середовища, і ця ідея залишається важливою і сьогодні. Сучасна лінгвістика вивчає не тільки мовні структури, але й те, як мова використовується у різних соціальних контекстах, як вона впливає на наші думки та поведінку, і як ми використовуємо мову для взаємодії з оточуючим світом. Узагальнюючи, можна сказати, що практична лінгвофілософія внесла значний внесок у сучасну лінгвістику, розвивши концепції про мову як інструмент для взаємодії між людьми, про мовні ігри, про соціальний контекст мовлення та про роль мови у формуванні наших думок та поведінки. Ці ідеї продовжують бути важливими для вивчення мови в контексті сучасного світу і можуть допомогти нам краще зрозуміти, як мова впливає на наше сприйняття світу та наші взаємодії з ним.

ВИСНОВКИ

Людвіг Вітгенштайн відомий своїм вагомим внеском у лінгвофілософію. Його праці у цій царині мають значний вплив на логіку, лінгвістику, лінгвофілософію, філософію мови та мовознавство.

Одним із головних висновків Л. Вітгенштайна, які він робить у своїй праці «Філософські дослідження», є те, що мова та її вживання є ключовими аспектами філософського дослідження. Він вважав, що мова не просто відображає світ, а конструює його. Це означає, що наші уявлення про світ залежать від того, як ми вживаємо мову, які слова ми використовуємо та як ми їх розуміємо.

Дослідник також відзначав, що мова має свої межі та обмеження. Наприклад, ми не можемо використовувати мову для того, щоб виразити те, що виходить за межі нашого досвіду чи знань. Також ми не можемо використовувати мову для того, щоб описати те, що перевищує наші можливості сприйняття.

Важливим і евристичним є факт, що мислитель заперечував ідею існування одного правильного способу вживання мови. Адже Л. Вітгенштайн відстоював ідею, що мова має багато найрізноманітніших вживань та способів вживання, які залежать від контексту (або навіть своєрідної перформативної «гри в контекст»), в якому вона вживається.

Отже, на нашу думку, згідно з «Філософськими дослідженнями» Л. Вітгенштайна, мова та її вживання мають колосальний вплив на наше сприйняття світу та наше мислення. І сьогодні, в XXI постінформаційному столітті, залишається актуальною теза: якщо мова має свої межі та обмеження, то її практичне застосування (вживання) – безмежне, адже завжди залежить від контексту та ситуації.

SUMMARY

Ludwig Wittgenstein was one of the most famous philosophers of the 20th century, who made a significant contribution to the development of philosophical thought. In his book "Philosophical Studies", L. Wittgenstein focused on the analysis of language and ways of its use, as well as on understanding how language affects our thoughts and perception of the world. L. Wittgenstein developed the idea that language and its use are related to specific contexts and situations, and that a linguistic expression can have a different meaning depending on the context of its use. He disputed the idea that there is one "correct" form of speech that should be used in all cases. Instead, L. Wittgenstein argued that language is always related to specific situations and contexts.

L. Wittgenstein made a significant contribution to the development of linguistic philosophy, or the philosophy of language. He explored how language is used in thinking and perceiving the world, and considered the role of language in our culture and social life. He saw language as a tool we use to interact with other people and to reflect the world around us. In his studies, L. Wittgenstein was so sure that language and perception of the world are connected that he claimed that most philosophical problems can be solved by clarifying language misunderstandings and studying how language is used in specific situations. He argued that philosophy is not a theoretical science, but rather a way of analyzing and understanding language and conceptual problems. He believed that philosophy should be practically useful and focused on solving specific problems, and not on creating theoretical constructions.

In general, the philosophical studies of Ludwig Wittgenstein have a great influence on the philosophy of language, on linguistics, and on our general understanding of the world. His ideas helped to revise our understanding of language and perception of the world, as well as to change our idea of what philosophy and linguistics should be and how they should be used to solve real problems.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. (2011а). *Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник*. Київ: Академія.
2. Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ: Академія.
3. Бацевич, Ф. С. (2011б). *Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підручник*. Київ: Академія.
4. Булаховський, Л. А. (1975). Нариси з загального мовознавства (Філософія мови). Серія друга. *Вибрані праці*, том 1. Київ: Академія.
5. Вітгенштайн, Л. (1995). *Філософські дослідження* (Tractatus logico-philosophicus). Київ: Основи.
6. Гадамер, Г.-Г. (2000). *Істина і метод*. Київ: Юніверс.
7. Голубовська, І., & Корольов, І. Р. (2011). *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики: курс лекцій*. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія.
8. Дерида, Ж. (2004). *Письмо та відмінність*. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи».
9. Дротянко, Л. Г. (2002). Філософські ідеї мовознавства. Київ: НАУ.
10. Жаборюк, О. А. (2006). До питання про філософські аспекти мовознавства. *Мовознавство*, 1, 39-44.
11. Жаборюк, О. А. (2004). Комунікативно-когнітивна сутність мови та мовлення (філософські аспекти) (науково-популярна література). *Мовознавство*, 1, 39-44.
12. Загнітко, А. (2012). *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни* (В 4-х томах). Донецьк: Науково-навчальне видавництво.
13. Загнітко, А. П. (2007). *Сучасні лінгвістичні теорії* (монографія) (2-ге видання, випр., і доп.). Донецьк.
14. Заїченко, Г. (1996). Філософія мови та мова філософії: стаття друга. *Філософська і соціальна думка*, 7-8.

15. Заїченко, Г. (1998). Філософія мови та мова філософії: стаття третя. *Філософська думка*, (2), 14-37.
16. Вандишев, В. М., & Переломова, О. С. (2010). *Західноєвропейська філософія XIX-XX ст.*: навчальний посібник. В.М. Вандишев (відп. ред.). Суми: Вид-во СумДУ.
17. Іванів, С. Е. (2020). Лінгвофілософія Людвіга Вітгенштайна. У Р. О. Додонов (Ред.), *Київські філософські студії-2020*: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Київ, 19 травня 2020 р.): тези доповідей (с. 109-112). Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка.
18. Калюжна, Ю. (2020). Витоки формування уявлення про концепт у філософії Людвіга Вітгенштайна. *Forum Filologiczne Ateneum*, 1(8), 395-415. Взято з: [https://doi.org/10.36575/2353-2912/1\(8\)2020.395](https://doi.org/10.36575/2353-2912/1(8)2020.395)
19. Кириченко, Г. С., Кириченко, С. В., & Супрун, А. П. (2008). *Нариси загального мовознавства*: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: у 2 ч. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре».
20. Коган, І.М. (2008). Лінгвістичний аналіз тексту: Навчальний посібник. Київ: видавництво "К".
21. Косенко, О. С. (2010). *Мовна картина світу*. Взято з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkzh/2010_34/Kosenko.pdf.
22. Кочерган, М. П. (2006). *Загальне мовознавство*. Київ: видавництво «Академія».
23. Лактіонова, А. В. (2016). *Філософія дії*: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет».
24. Манакін, В. М. (2012). *Мова і міжкультурна комунікація*. Київ: ЦУЛ.
25. Мельничук, О. С. (1997). Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*, № 2-3, 3-11.
26. Селіванова, О. О. (1999). *Актуальні напрями сучасної лінгвістики: аналітичний огляд*. Київ: видавництво «К».
27. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*: підручник. Полтава: видавництво «Довкілля-К».

28. Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: видавництво «Довкілля-К».
29. Синиця, А. С. (2010). *Логіко-семантичні концепції мови в аналітичній філософії*: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Львів: Літопис.
30. Соссюр, Фердінанд де. (1997). *Курс загальної лінгвістики*. Київ: видавництво «Основи».
31. Сухорольська, С. М., & Федоренко, О. І. (2009). *Методи лінгвістичних досліджень*: навчальний посібник. Львів: Літопис.
32. Черкасова, Л. (2008). Проблеми філософського осмислення мови в ХХ-му столітті. *Наука. Релігія. Суспільство*, (2), 126-131.
33. Широков, В.А. (2001). Гуманітарна традиція і технологічний статус мови. *Мовознавство*, (3), 120-132.
34. Austin, J. (1975). *How to Do Things with Words*. Harvard: Harvard University Press.
35. Labov, W. (1972). The Internal evolution of linguistic rules. In R. P. Stockwell & R. Macaulay (Eds.), *Linguistic change and generative theory* (pp. 101-171). Bloomington.
36. Lycan, W. G. (2000). *Philosophy of Language: a Contemporary Introduction*. London: Routledge.
37. Searle, J. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. London: Cambridge University Press.
38. Rorty, R. M. (Ed.). (1992). *The Linguistic Turn: Essays in the Methodological Method*. Chicago: The University of Chicago Press.
39. Wierzbicka, A. (1997). *Understanding Cultures Through Their Key Words*. New York: Oxford University Press.